

Programme « Transiger » : l'oralité des contrats de crédit au travers des témoignages reçus contre Gautier, châtelain de Laon (enquêtes de réparation ordonnées par Louis IX, 1247, Picardie)

Marie DEJOUX, pensionnaire à la Fondation Thiers

I/ Retranscription des témoignages (d'après Delisle, *RHGF*, t. XXIV, p. 261-262, entre crochets, les passages non retrançrits dans l'édition originale)

Testes Huardi Frumenti, auditи anno domini M° CC° XL°, in crastino purificationis Beatae Mariae Virginis

- Girardus Chamoillars, scabinus de Profundo Vico, testis juratus et requisitus utrum aliquid sciat de facto Usurariae, respondit quod sic. Requisitus quid, dixit quod Usuraria et ejus maritus constituerunt fidejussores Huardum Frumenti et plures alios erga Henricum, castellanum de Petra Ponte, de XL libris laudunensium. Requisitus quomodo sciat, dicit per hoc quod debitum supradictum fuit recognitum coram ipso qui loquitur et Michaele et Roberto dicto Cholert, scabinis de Profundo Vico. Requisitus utrum sciat quod dictus Huardus finaverit pro dicta Usuraria de XL libris, respondit quod credit. Requisitus quare credit, dicit quod ita audavit, et quia dictus Henricus eum tenuit in vinculis hoc de causa, ut vidit. Requisitus utrum Huardus assignatus fuerit ad bona dictae Usurariae, respondit quod sic, ipso presente et duobus scabinis praenominatis. Requisitum utrum antz mortem dictae Usurariae persolvisset XL libras dictus Huardus, respondit quod non, sed dicta Usuraria et ejus maritus defficiabant in solutione dicta pecuniae. Requisitus utrum dictam Usurariam in causam traxerit aliquando pro praedicto assignamento, dicit quod nescit. Requisitus utrum dictus Huardus optulerit se probaturum dictum assignamentum coram Andrea ballivo, dicit quod nescit. Requisitus utrum Gonterus castellanus dictum assignamentum saissierit pro manua mortua, dicit quod sic, et tunc Huardus contradicebat, et dicebat se fuisse assignatum ad omnia bona dictae Usurariae a marito ejus. Requisitus utrum hoc liceret facere hominibus domini regis, dicit quod ita vidit de facto. Requisitus de pace inter dictum Huardum et Gonterum castellanum, dicit quod non interfuit.
- Idem testis, productus pro alia causa, juratus similiter et requisitus utrum Huardus fuerit assignatus ad omnia bona Macelini, respondit quod sic. Requisitus quare fuit assignatus, dicit quod Macelinus constituerat ipsum Huardum fidejussorem erga Henricum de Landousis de XXX libris, sicut credit. Requisitus quare dictus Macelinus tantum mutuum contraxerat, respondit quod pro familia sua nutrienda, sicut credit. Requisitus utrum pro centum libris petitis pro praedicto assignamento fuissent alii plures fidejussores assignati pro debito Macelini praedicti ad omnia bona praedicti Macelini, dicit quod sic. Requisitus de nominibus ipsorum fidejussorum assignatorum cum predicto Huardo, dicit quod Colardus, praepositus de Bouconville, et Adam de Orgivalle, Johannes de Mainlevrel, de Profundo Vico, et praedictus Huardus, et bene scit [dictus Girardus Chamoillars] quia per ipsum qui loquitur et praenominatos scabinos investitus fuit Huardus [cum] sociis suis de praedicto assignamento. Requisitus utrum dictus Huardus fuisset [investitus] de praedicto assignamento pro centum libris, respondit quod sic. Requisitus quomodo sciat, dicit per hoc quod ita

dixerunt Macelinus et ejus uxor coram ipso qui loquitur et aliis scabinis praenominatis : « Huardus, qui est hic coram vobis, pro se et sociis suis, subiit fidejussionem pro me et uxore mea de centum libris ; eos non possumus liberare a predicta fidejussione nisi de rebus nostris quas habemus. Nos volumus quod vos, qui estis justicia loci, investiatis [eum] de omnibus bonis nostris. » Requisitus de astantibus tempore investiturae assignamenti predicti, dicit quod nullus dicti Macilinus, ejus uxor et Huardus et scabini predicti. Requisitus de tempore investiturae, dicit quod elapsis septem annis ; de die non recolit. Requisitus de hora, dicit quod de die. Requisitus de loco investiturae assignamenti predicti, dicit quod in domo Macelini. Requisitus quare fuit in illo loco, et quare non fuit alibi sicut ibi, dicit quod major qui intererat cum aliis mandavit eum qui loquitur et alias scabinos, ut illuc venirent ea de causa. Requisitus utrum homo regis possit se devestire de omnibus quae habet, dicit quod sic. Requisitus quomodo sciat, dicit quod ita vidit uti. De aliis nichil scit.

- Michael de Profundo Vico, scabinus, testis juratus et requisitus super facto Usurariae, utrum sciat quod Usuraria vel ejus maritus contraxerint mutuum a Henrico, castellano de Petra Ponte, dicit quod sic, de XL libris laudunesium. Requisitus quomodo sciat, dicit per hoc quod dictus castellanus venit ad villam Profundi Vici, quia volebat quod justicia loci super hoc intelligeret, et vidit ipse qui loquitur quod dictus Henricus castellanus petiti fidejussores pro predictis XL libris, et tunc Huardus Frumenens, Haimeletus et Alardus, et alii de quorum nominibus non recolit, fidejussionem predictam subierunt. Tandem Usuraria et ejus marito in solutione dictae pecuniae deficientibus, quadam die, dictus Henricus, castellanus de Petra Ponte, dictum Huardum in domo domini regis Laudunensi fecit pro predicta fidejussione dictae Usurariae in vinculis detineri, [sicut audivit dici prope testis qui loquitur. Requisitus utrum sciat quod dictus Huardus de dicta fidejussione finaverit, respondit quod sic, sicut credit. Requisitus utrum perfecit cum aliis, dicit quod solus, prout credit. Requisitus quomodo sciat, dicit per hoc quod Haimeletus gener testis qui loquitur defecit de fidejussione predicta cum nec satisfecit cum Huardo predicto. Requisitus quomodo sciat, dicit per hoc quod Huardus predictus pro defectu fidejussionis predictae appellavit Haimeletum predictum ad curiam prepositorum Laudunensis, et quod predictus Haimeletus, gener testis qui loquitur, incurrit dampna propter appellationem predictam usque ad valorem X libris. Requisitus utrum dicta Usuraria vel ejus maritus assignaverunt dictum Huardum et cofidejussores suos pro debito supradicto ad omnia bona sua, dicit quod sic, contracto mutuo et fidejussione facta, et bene scit iste qui deponit quia coram qui loquitur et aliis duabus scabinis loci fuit factum dictum assignamentum. Requisitus ante mortem dicte Usurarie de debito supradicto finaverit dictus Huardus, vel post, dicit quod nescit. Requisitus utrum dictum assignamentum optulerat se probaturum coram Andrea ballivo, dicit quod nescit hoc sed coram Gontero castellano, sicut audivit dici a Huardo, presente Gontero castellano petente manum mortuam. Requisitus utrum dictus Gonterus castellanum dictum assignamentum saissiverit pro manu mortua, dicit quod sic, per justiciam loci. Requisitus quomodo sciat dicit quod praesens fuit ubi dictus Gonterus dicit justicie loci quod saissivit dictum assignamentum quia uxor Regis erat mortua. Requisitus utrum dictus Huardus contradiceret, dicit quod sic, et quod dicebat se fuisse assignatum ad omnia bona dicte Usurarie a marito ejus et per justiciam loci. Requisitus utrum hoc liceret facere hominibus domini Regis, dicit quod ita vidit uti semper. Requisitus de tempore dicit quod elapsis quatuor annis vel circiter. Requisitus

de loco dicti assignamenti dicit quod in domo Usurarie praedicte de die non recolit vel de hora. De aliis nichil scit.]

- Productus idem testis pro alio causa, et juratus similiter et requisitus, concordat cum primo teste super facto Enulphi Macelini, in omnibus et per omnia, sed addit quod habuerunt duos solidos parisiensium, secundum quod juris est et consuetudinis prpoter hoc quod testimonium portarent de hoc ubicumque deberent ; et addit quod, quando investitura debuit fieri, predictus Arnulphus jacebat in lecto suo infirmus. Addidit etiam testis qui loquitur quod, mortuo dicto Arnulpho Macelin, Gonterus castellanus pettit manum mortuam domini regis ab heredibus dicit Arnulphi, qui responderunt quod omnia bona paterna, tam mobilia quod immobilia, erant obligata et honerata debitibus, et bene placebat eis quod aprecientur per bonos homines, et si aliquid supersit debitibus persolutis, quod ipse haberet manum mortuam, et statim respondit dictus Gonterus quod hoc erat factum in fraudem manus mortuae domini regis, et super hoc fuit compositum cum Gontero castellano, mediantibus XII libris laudunensium. [Tamen dicit iste qui deponit quod creditores numquam comparuerunt coram ipsis de aliis juribus praedictibus, diligenter requisitus.]

Pax mediantibus C soliis, IIII l. à paier, XX s. clamez quite.

II/ Les originaux

